

Od kádrováků k Velkému bratrovi

25. 11. 2014 15:13

Ochrana osobních údajů je spojena s právem na soukromí a osobní svobodou, tedy s hodnotami, s nimiž je spojeno 25 let života v demokracii. A přitom vzpomínka na listopad 1989 bývá spojena s povzdechem, že tehdejší očekávání bylo větší, než co přináší dnešní realita. Jaké vlastně byly tehdejší představy o ochraně osobních dat?

Foto: Hans Štembera

Popisek: Bezpečnostní kamera

„Komunistický režim sice byl prošpikován udavači, shromažďoval informace o všech občanech na různých místech a zasahoval tak do soukromí lidí, ale při sametové revoluci bylo řešení poměrně prosté. Zrušila se **vedoucí úloha strany**,“ vzpomíná **RNDr. Igor Němec**, předseda [Úřadu pro ochranu osobních údajů](#), současně jeden z přímých účastníků tehdejšího dění a dnes představitel instituce monitorující právě dodržování základních lidských svobod.

„V podnicích se vyhodili kádrováci i s jejich spisy a domovnice najednou neměly komu co hlásit. Prakticky přes noc nebyla rázem žádná autorita, která by byla schopna sbírat informace o lidech. V Ústavě se ve třech článcích objevilo právo na soukromí a začali jsme budovat demokratický právní stát svobodných občanů.“

Sotva by někoho napadlo, že po deseti letech budeme potřebovat zákon na ochranu osobních údajů, zřízovat s tímto posláním úřad a už vůbec ne, že za 25 let budou jedním ze stěžejních problémů právě zásahy státu do soukromí. Co se s námi stalo?

„Jedním z fenoménů doby je bezpochyby rozvoj informačních technologií. Paměti počítačů se každým dnem zvětšují a jejich cena klesá. V tomto prostředí stačila událost, jako bylo 11. září

2001, a opatření v rámci boje proti terorismu neuvěřitelně vychýlila pomyslné kyvadlo od soukromí ke kolektivní bezpečnosti.

Na celosvětové, evropské i národní úrovni. Říkám úmyslně kolektivní bezpečnosti, protože řadou opatření přicházejí občané nejenom o část svého soukromí, ale také o individuální bezpečnost. Zavádějí se sofistikované systémy identifikace lidí, ale například dodnes není zřejmé, co s vámi bude v zahraničí, když vám někdo třeba jen tak pro legraci strčí očipovaný pas do mikrovlnné trouby. Nebo se třeba opřete o zeď v New Yorku v budově, kam druhý den někdo položí bombu. Váš otisk prstu byl totiž už dávno v databázi. Zkrátka chyba v systému často znamená nedozírné, těžko napravitelné potíže pro jednotlivce. Jakoby se s těmito trendy měnila presumpce nevin na presumpci viny.“

Z diskusí na sociálních sítích vyplývá, že lidem vadí nutnost častého prokazování totožnosti, a to ještě obvykle občanských průkazem, který vnímají jako připomínku totality. Není povinnost se neustále prokazovat jedním z jevů minulosti?

„Pozůstatek které totality? První povinná legitimace, takzvaná kennkarta, byla zavedena po nacistické okupaci v roce 1939. Nicméně to, že mi něco vadí, zpravidla nestačí. To, že ode mne někdo osobní údaje požaduje, ještě neznamená, že mu je musím poskytnout. Je potřeba se ozvat. Není v běžném životě jednoduché se s takovou otázkou obrátit třeba na slečnu za přepážkou, která o ochraně osobních údajů nemá s velkou pravděpodobností potuchy. Ale u toho to teprve začíná.“

Začínat u sebe je jistě správné, ale neměl by právě v této oblasti pomoci občanovi váš úřad?

„Úřad samozřejmě vytváří tlak na korektní, logické a přiměřené využívání občanských průkazů k identifikaci osob či klientů, staví se proti jejich neopodstatněnému kopírování. Přesto ale například zjišťujeme, že v bankách nastavovaná interní pravidla, která často operují se souhlasem klientů, postrádají logiku a uvádějí občany v nejistotu. A ti se ocitají vždy v pozici toho slabšího, který požaduje službu a v té nejistotě spíše ustoupí. Zatím se nepodařilo přimět banky k tomu, aby například ustoupily od praxe, kdy pořízení kopie občanského průkazu nezbytné není, přesto je klientovi řečeno, že bude provedena jen s jeho souhlasem.“

Jaká je tu logika?

„Naprostě to protičečí principu minimalizace zpracovávaných osobních údajů, jak je nastavován připravovanou novou evropskou legislativou. Ano, obecně máte pravdu v tom, že totalitní princip hromadění informací, které vždycky znamenají moc a možnost ovládnutí, nezmizel. Ochrana osobních údajů je spojena se snahou o nastavení pravidel, aby s údaji bylo nakládáno přiměřeně účelu, jemuž má jejich zpracování sloužit. Toto je jeden z principů zajišťujících základní lidské právo pro všechny – právo mít soukromí, do něhož nikdo nebude nahlížet s nadějí, že tak náš život lépe ovlivní.“

Neuvažujete o vyvolání iniciativy, aby občanský průkaz s řadou citlivých osobních údajů byl nahrazen jednodušším a obecně uznatelným průkazem?

„Již dlouho se mluví o průkazu s čipem, který v podstatě nahradí elektronický podpis. Doufám, že se toho dožijeme...“

Patřil jste k první generaci polistopadových politiků. Jak na tu dobu vzpomínáte a jak hodnotíte poslední čtvrtstoletí, především v oblasti lidských práv u nás?

„Byla to doba plná nadějí, svobody, kdy lidé mohli reálně uskutečňovat své sny, myslím jako nikdy v této lokalitě předtím. Vždy jsem cítil potřebu aktivně se vyjadřovat k problematice lidských práv. Stejně tak, jako máme právo na ochranu soukromí, máme právo například na ochranu majetku. Stále více mě znepokojuje, že se podceňuje porovnávání jednotlivých lidských práv v konkrétních případech, bezmyšlenkovitě je dávana přednost jen určitým z nich, což v konečném důsledku znamená vytváření nerovností a bariér mezi jednotlivými skupinami obyvatel. A to je alarmující.“

Ochrana soukromí je stále více spojena s rozvojem informačních technologií. Čistě teoreticky, pokud by tyto technologie byly k dispozici už v 80. letech, padla by totalita dříve, nebo by pomohly k jejímu udržení?

„Jsem hluboce přesvědčen, že pokud by tehdejší komunistická strana měla k dispozici technologie, které jsou dnes k dispozici, tak by jednoznačně pomohly k jejímu udržení. Za jeden ze základních důvodů pádu komunistického režimu v celé Evropě i v Sovětském svazu považuji neinformovanost komunistického vedení. Nejenom o tom, co se děje ve společnosti, ale i, co se děje ve straně. Pak následovalo překvapení.“

Ve společnosti panují obavy o stále větší kontrole ze strany státu, o Velkém bratrovi u ulicích i u nás doma.

„Bohužel nepanují! Ale já je mám. Ukazuje se, že průměr Orwellova Velkého bratra nesedí. To byl totiž systém, kterým totalita udržovala moc a kontrolu nad ‚poddanými‘. U nás ale nejde o totalitní stát a vše se děje za potlesku většiny. Lidé se dobrovolně vzdávají svobody za pochybné výhody. Lepším příměrem je kniha Překrásný nový svět anglického autora Aldouse Huxleyho, kde si člověk dobrovolně a uměle zvyšuje svoji spokojenost za cenu ztráty citů a emocí. A tleská otupujícímu systému většinou až do chvíle, než se dotkne jeho samotného. Obrátí se proti tomu, kdo ještě před chvílí systém sám velebil.“

Partner článku

<http://www.vzory.cz/uouu/od-kadrovaku-k-velkemu-bratrovi/#.VHg7cMISCf1>

<http://www.krajskelisty.cz/praha/7047-od-kadrovaku-k-velkemu-bratrovi-a-presumpci-viny-vysvetluje-v-rozhovoru-rndr-igor-nemec-predseda-uouu.htm>